Budapest XIX. századi történeti vakolatai

19th century historic plasters in Budapest

Vidovszky István PhD –
BME, Építészmérnöki Kar,
Építéskivitelezési Tanszék

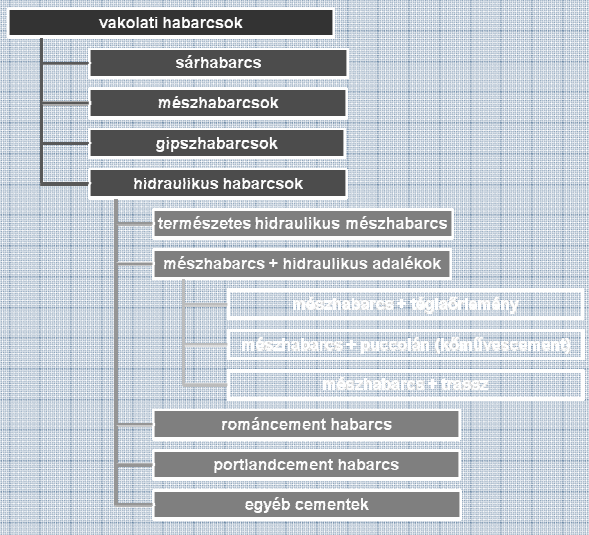
Budapest Workshop
2012. május 4.

rocare ROMAN CEMENT

Roman Cements in Architectural Restoration to High Standards

---

1 **történeti vakolati habarcsok**

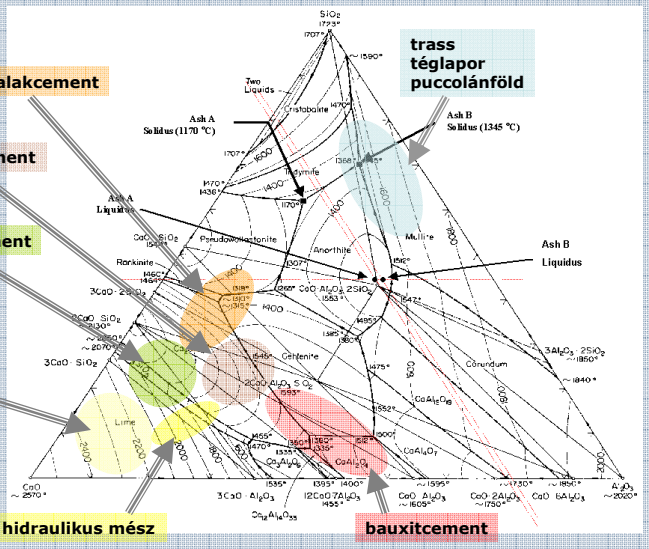

anyag

Vakolatok összetevői és készítési technológiája a XIX. század Magyarországon
Vidovszky István PhD – BME, Építészmérnöki Kar, Építéskivitelezési Tanszék
Roman Cements in Architectural Restoration to High Standards - WORKSHOP - 2012. május 4.

rocare ROMAN CEMENT

1

történeti vakolati habarcsok kötőanyagai

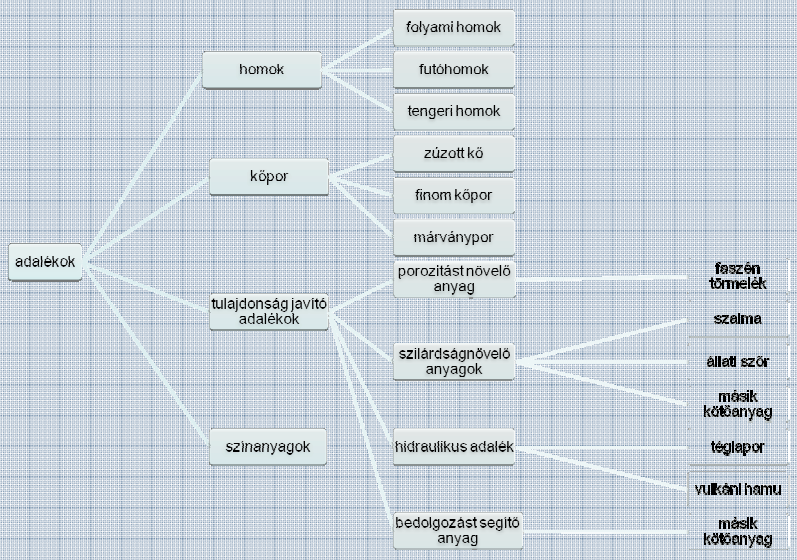

anyag

1

történeti vakolati habarcsok adalékai

anyag

1

Hidraulikus kötőanyagok alkalmazása - történeti áttekintés

ÓKOR	Égei tengeri kultúrák – hidraulikus habarcsok (pl. medencékhez)
	Róma – hidraulikus adalékok (puccolánföld)
KÖZÉPKOR	főként mészhabarcsok
	Velence – téglaőrleményes vakolat a pincékben
	török fürdők – téglaőrleményes vakolatok
XVII. század	trasszok kitermelése (Nette, Bohr vidéke) – holland gátépítések
XVIII. század	természetes hidraulikus meszek egyre gyakoribb használata
	az első kísérletek a modern cementekkel
XIX. század	cementtípusok elterjedése, cementhabarcsok térhódítása

anyag

1

Cementhasználat a XIX. századi Magyarországon

1755-59	John Smeaton hidraulikus meszet használ az Eddystone-i világítótorony építésénél
1796	James Parker – román cement szabadalom
1820	Ingenieurs-Direktiv – előírások a hidraulikus habarcsok (NHL, trassz) használatára Magyarországon
1824	Joseph Asidin – portland-cement szabadalom
1844	Isaac Charles Johnson - zsugorodásig égetett klinker
1840-42	Beocsini mészmárgából készített naturcementet használnak a Lánchídhoz
1860	Lábatlan, Piszke környéke – románcementgyárak
1860-89	számos cementgyár alapítása országszerte (Beocsin, Nyergesújfalu, Mogyoróska, Újlak(Óbuda) Gurahonc, Lédec) + folymatos (főként osztrák) cementbehozatal
1897	A Magyar Mérnök és Építész Egylet által kiadott előírások (első cement szabvány)

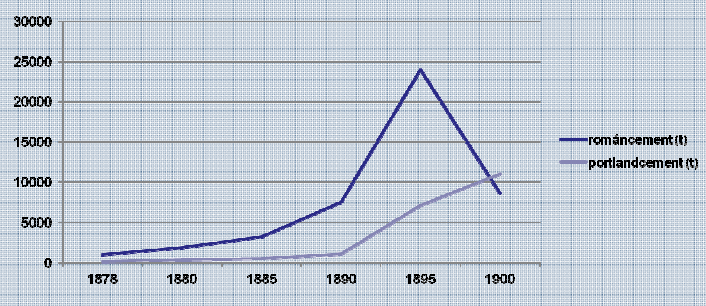
anyag

1

Cementtermelés a XIX. századi Magyarországon

A Lábatlani cementgyár termelése 1878 és 1900 között

Év	románcement (t)	portlandcement (t)
1878	1000	120
1880	1890	340
1885	3180	510
1890	7490	1090
1895	23950	7100
1900	8610	10980

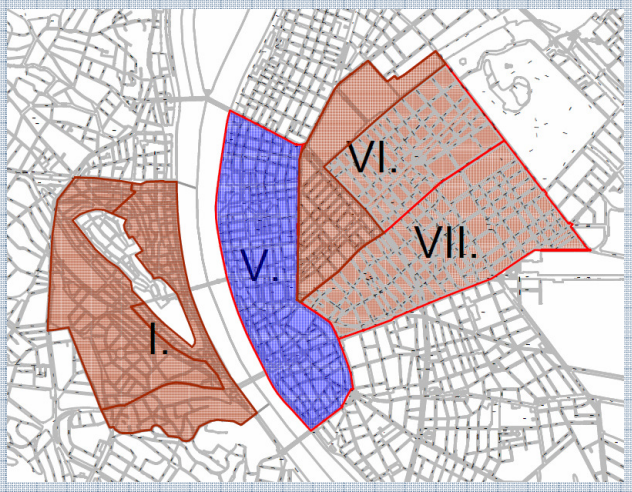

anyag

2

Románcement kutatás Budapesten – Homlokzatok felmérése

Budapest I. VI. és VII. kerületének felmérése, a Budai vár kivételével

a I.-VI. és VII. kerületi felmérés

2

az I. VI. és VII. kerületi felmérés

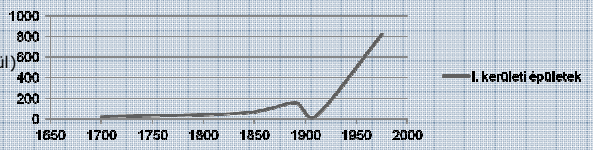
Az épületállomány kora

Felmért állomány:

I. Kerület (a Budai Vár nélkül)

1097 épület

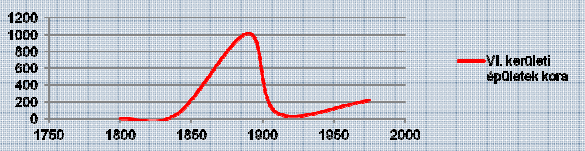
1529 homlokzat

VI. kerület:

1366 épület

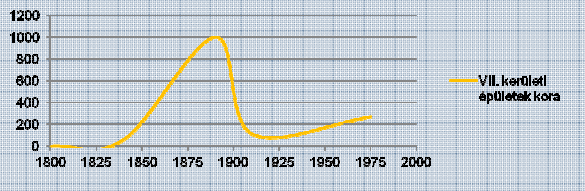
1612 homlokzat

VII. kerület:

1478 épület

2001 homlokzat

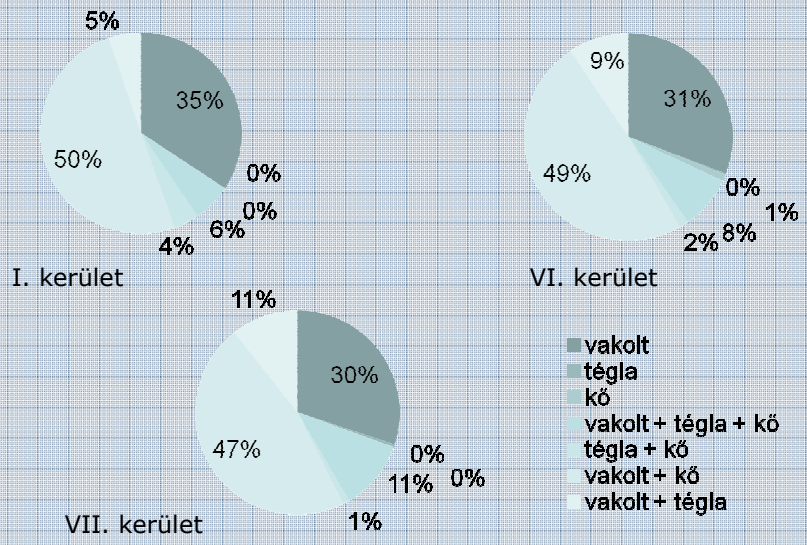

2

az I. VI. és VII. kerületi felmérés

Homlokzati anyaghasználat 1800-1920

A románcement helyreállító habarcsanyagként való felhasználási lehetőségei Magyarországon
Vidovszky István PhD – BME, Építészmérnöki Kar, Építéskivitelezési Tanszék
Roman Cements in Architectural Restoration to High Standards - WORKSHOP - 2012. május 4.
rocare

2

Homlokzati anyaghasználat 1800-1920

az I. VI. és VII. kerületi felmérés

Jellemző típusok:

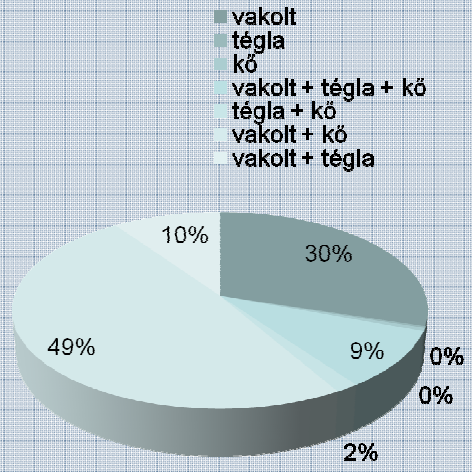
A.Vakolt homlokzat:

- vakolt tagozatokkal
- tégla tagozatokkal
- kő tagozatokkal
- tégla és kő tagozatokkal

B.Tégla burkolatú homlokzat

- tégla tagozatokkal
- kő tagozatokkal

C.Kő burkolatú homlokzat

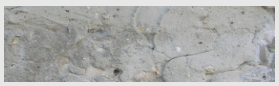
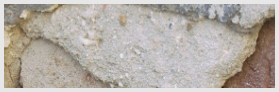
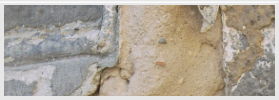

2

Vakolat kategóriák

a VII. kerületi felmérés

	Mészhabarcs Világos fehér vagy homokszínű kis szilárdságú (puha, könnyen morzsolható) vakolóhabarcs. A vakolatban kisebb fehér foltok láthatóak.
	Portlandcement habarcs Szürke színű nagy szilárdságú (kemény) vakolóhabarcs. Lábazati zónában, javításoknál jellemző.
	Meszes portlandcement habarcs vagy „javított” mészhabarcs Világosszürke színű közepes szilárdságú vakolóhabarcs. A vakolatban kisebb fehér foltok láthatóak. Elsősorban XX. századi vakolatoknál és javításoknál általánosan jellemző.
	Románcement habarcs Sötétsárgás, sárgásbarna vagy sötétbarna színű, nagy szilárdságú (kemény) vakolóhabarcs, az ép felszínen sokszor finom hálós repedések láthatóak.
	Egyéb hidraulikus habarcsok Világos (sárgás) színű vagy vörösesbarna színű nagy szilárdságú vakolóhabarcs.

3

Épületállomány - Világörökség

technológia

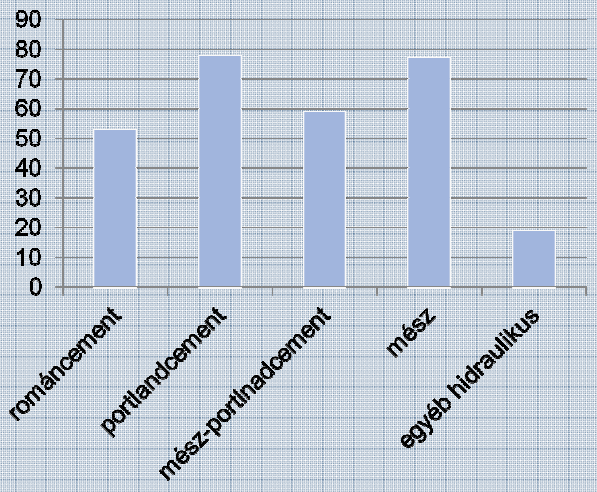

2

Vakolat kategóriák előfordulása

a VII. kerületi felmérés

Felmért állomány: 268 épület

3

épületek

XIX. század i épületállomány - Világörökség

Budapest VI. kerület

- országosan védett műemlékek
- helyi védett műemlékek
- világörökségi terület törzszóna épületei
- világörökségi terület védőzóna épületei
- műemléki jelentőségű területen fekvő épületek
- műemlék épület mellett elhelyezkedő

3

épületek

Épületállomány - Világörökség

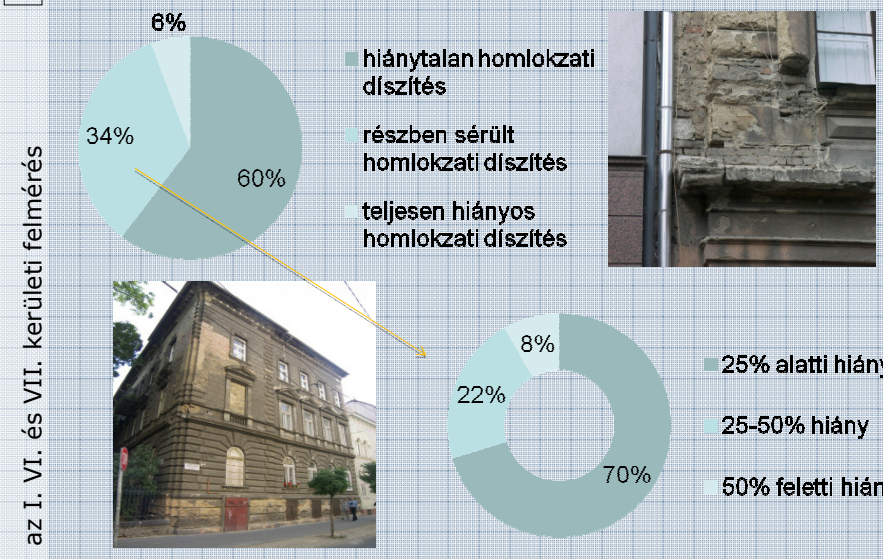

Vakolatok összetevői és készítési technológiája a XIX. század Magyarországon
Vidovszky István PhD – BME, Építészmérnöki Kar, Építéskivitelezési Tanszék
Roman Cements in Architectural Restoration to High Standards - WORKSHOP - 2012. május 4.

3

Homlokzatok állapota

az I. VI. és VII. kerületi felmérés

4

Épületállomány - Világörökség

helyreállítás

4

Épületállomány - Világörökség

helyreállítás

4

Veszélyek hibalehetőségek

-**felkészületlen műszaki háttér**

- **régi anyagok teljes mértékű eltávolítása (biztos ami biztos alapon)**
- **összeférhetetlen anyagok együttes alkalmazása**
- **rendszertervezés nélküli funkcióváltás**

- **megváltozott működés**

- **megnőtt páraterhelés**
- **nagyobb mechanikai igénybevétel**
- **részleges rendszerelem cserék**

- **forráshiány**

- **diagnosztika elhagyása**
- **részmegoldások – rendszertervezés nélkül**
- **hibás anyagválasztás**

helyreállítás

4

Megoldások

Helyreállítási tervek - felmérések:

- formák
- szerkezetek
- anyagok
- technológiák

helyreállítás

4

történeti vakolatok helyreállítása

1. diagnosztika, helyzetelemzés - technikai szükségszerűségek

- nedvesedés
- só-terhelés
- mechanikai védelem

→ javítóvakolatok
→ szárító vakolatok
→ vakolat-rendszerek

→ egyedi „testreszabott” megoldás keresése

helyreállítás

4

történeti vakolatok helyreállítása

2. helyreállítás iránya (ha egyéb műszaki szükség nem áll fenn)

– eredetivel azonos anyag

–az eredeti faktúra megőrzése

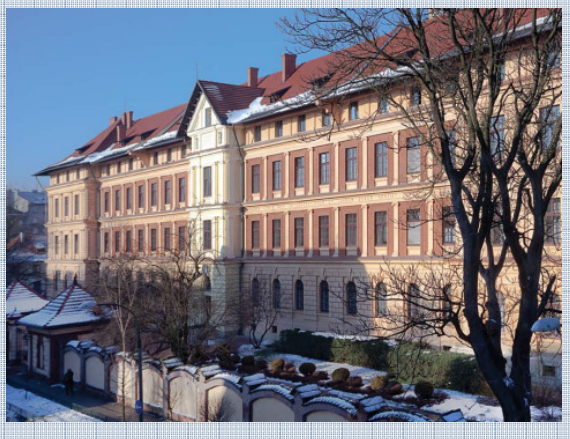
– eredetivel jellegazonos technológia

helyreállítás

4

Megvalósult példák

Ludwik és Anna Helcel Szegényekháza, Krakkó, Lengyelország

•románcement homlokzati vakolat javítás 2-3mm felületi réteggel
•tagozatok javítása

helyreállítás

4

Megvalósult példák

helyreállítás

Kereskedelmi Akadémia, Krakkó, Lengyelország

•románcement homlokzati vakolat javítás 2-3mm felületi réteggel
•tornyok újravakolása
•húzott tagozatok javítása

4

Megvalósult példák

helyreállítás

Palais Hansen, Bécs

•románcement homlokzati vakolat javítás próbafelületen

Köszönöm a figyelmet!

Felhasznált irodalom:

[1] **Bereczky E. – Reichard E.: *A magyar cementipar története.* Budapest, Szilikátipari Központ és Tervező Intézet, Cement és mészművek, 1970, p. 151**
[2] **Roman Cement – ROman CEMent to restore built heritage effectively_Advisory Note, Heft 5, 2002 p.27**
[3] **Andai Pál: A mérnöki alkotás története A mélyépítés 5000 éve. Budapest, Műszaki könyvkiadó, 1959 p.360**
[4] **Ingenieurs-directiv, Buda, 1820, p.26**
[5] **http://www.rocare.eu/page/seite,conservation-projects-using-roman-cement-technology.html 07.11.2011**
[6] **http://de.wikipedia.org/wiki/Palais_Hansen 07.11.2011**

Vakolatok összetevői és készítési technológiája a XIX. század Magyarországon
Vidovszky István PhD – BME, Építészmérnöki Kar, Építéskivitelezési Tanszék
Roman Cements in Architectural Restoration to High Standards - WORKSHOP - 2012. május 4.